

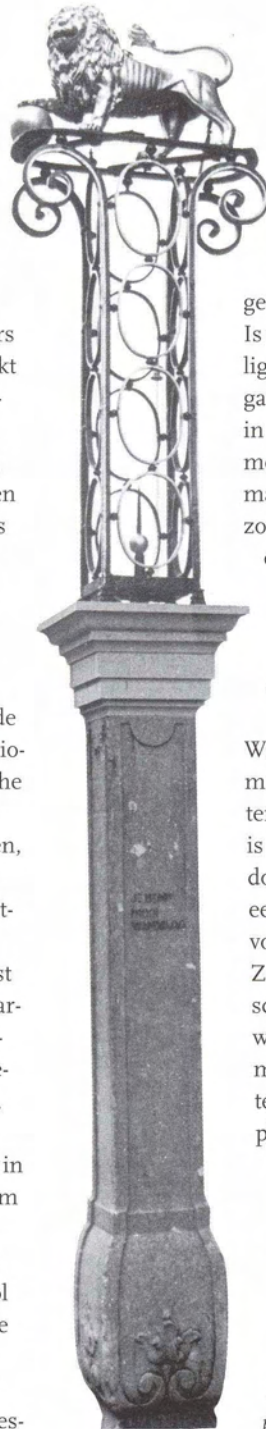
Reconstructie waterput gewenst

Archeologische en historische argumenten

Theo Hoogbergen

Breek in de binnenstad een huis af, pla-
vei een plein met natuursteen of verbind
een glazen bouwdeel aan een histori-
sche gevel en de Bossche goegemeente
komt in het geweer. Ze toont haar emo-
tionale betrokkenheid en het regent inge-
zonden stukken. Soms gaat het Brabants
Dagblad de discussie zelfs organiseren. Zo
nodigde de redactie van deze krant ontwerpers
uit om hun visie op de inrichting van de Markt
aan het papier toe te vertrouwen. Waarschijn-
lijk is dit initiatief een gevolg van het besluit
van het demissionaire (!) college van B&W om
Beth Gali opdracht te geven een plan te maken
voor herinrichting van de Markt (zie Brabants
Dagblad van 11 mei 2002). In dat kader zou
ook de huidige waterput moeten verdwijnen
zonder dat over een historische reconstruc-
tie of een wenselijk alternatief ook maar
met één woord is gerept.

Misschien schrikt het gemeentebestuur van de
weeromstuit wel van de respons op dit redactio-
nele initiatief. Wie op grond van democratische
uitgangspunten zegt een discussie op prijs te
stellen en de uitkomsten ook serieus te nemen,
loopt, als zo vaak, in een val die hij zelf heeft
gezet. Tevoren dienen immers deugdelijke uit-
gangspunten geformuleerd te worden.
Ook de publieke opinie spuit zo naar hartelust
haar voorkeuren, spreekt zich uit voor heel par-
ticuliere meningen, die door hun veelvormig-
heid en originaliteit wel een zekere aantrekke-
lijkheid bezitten, maar die, realistisch gezien,
even weinig interessant zijn als historisch
onderbouwd. Ook het grote publiek lijkt zich in
eerste instantie nauwelijks te bekommeren om
wat zich eertijds op die belangrijke plaats in
onze stad heeft afgespeeld. Soms betreft zijn
mening de vorm van die open ruimte: een hol
of een bol plein, soms het materiaal, waarmee
het hart van de stad, de Markt, moet worden
geplaveid, soms de inrichting: met of zonder
bomen, banken, putten en pompen. De interes-



sante bijdrage van Jan van der Eerden in het Bra-
bants Dagblad vraagt in dit verband speciale aan-
dacht, omdat die in ieder geval recht doet aan
tal van historische en archeologische bevindingen.

Op die baaierd aan meningen dreigen nu zelfs
de wijsheid en de besluitvaardigheid van een
gemeenteraad stuk te lopen.
Is dat nodig? Nee. Voor de herinrichting van de Markt
liggen immers archeologische en historische uit-
gangspunten feitelijk spijkerhard vast. Daarover zijn
in het verleden uitspraken gedaan en besluiten geno-
men. Men kan dit alles natuurlijk vrolijk negeren,
maar dat lijkt voorlopig tenminste onverstandig. Je
zou ze ook als een fundament kunnen zien voor de
onderbouwing van een nieuw voorstel voor dat inte-
ressante centrale punt, waarop onze blik zich
bijna natuurnoodzakelijk als bij ieder plein
richt. In veel steden sluiten creatieve oplossingen
aan bij de geschiedenis van een plein.

Wie de inrichting van de Dam in Amsterdam op dit
moment bekijkt, vindt duidelijke aanknopingspun-
ten. Wandel je in Siena op de Piazza del Campo, dan
is de Fonte Gaia, die waterbron van vreugde, een
dominant en aandachttrekkend monument binnen
een groots monument, aantoonbaar noodzakelijk
voor de compositie en de structuur van dat plein.
Zo'n fontein daar, vult niet alleen de ruimte, ze
scherpt ook het historisch besef: dit is de plaats van
water voor iedereen, altijd aanwezig en altijd stro-
mend, met gemeentelijke garantie voor zijn kwali-
teit, keurmerk van leven en, als gevolg, verzamel-
plaats voor wie daar heil zocht: misschien wel de

*Fragment van sierwerk rond de pomp van 1761, zoals dat jaren-
lang opgesteld is geweest voor het oude gebouw van V&D aan de
Schapenmarkt. De leeuw op de pilaar herinnerde niet aan de
pomp, maar aan De Gouden Leeuw, een roemruchte herberg die
op de plek van de 'oude' V&D stond. (Foto: W.H.M. Bouts)*
Een voorbeeld van hergebruik van historische resten. Waar is de
pilaar nu??

middeleeuwse variant van de hangplek bij uitstek. Jong en oud kwamen er samen, mensen van allerlei slag hebben elkaar daar ontmoet. Het nieuws, oraal altijd het eerste en dus bij de tijd, heeft zich vanuit die plaats verspreid over de stad. Het is van belang dat zo'n uitgelezen plek bewaard blijft met zoveel mogelijk herinneringen aan een cultuur van eertijds. Maar ook in onze tijd hebben pleinen behoefte aan een zekere markering en duidelijke rustpunten. We kennen in onze stad van zo'n eigentijdse visie een heel geslaagd voorbeeld: het binnenplein van het Paleis van Justitie achter het station van de Luikse architect Charles Vandenhove. Twee rijzige, functionele obstakels daar markeren de leegte en het wonder zie je voor je ogen gebeuren: de leegte krijgt er levendigheid en fascinatie door. Imitatie van al deze fraaie oplossingen is voor de Bossche Markt natuurlijk geen optie, omdat ieder plein om eigen specifieke, historische of eigentijdse kenmerken vraagt.

Ook ons gemeentebestuur heeft in het verleden zeker oog getoond voor een blikvanger in het centrum van de Markt en in 1979 gekozen voor een, helaas, moderne vertaling van een waterput, waarmee het wel zijn goede bedoelingen toonde, maar archeologisch en historisch de plank ver misloeg. Er is nu kans oordeelkundiger te werk te gaan, omdat alle elementen voor een precieze reconstructie aanwezig zijn. Op zo'n gewichtig moment vervallen alle, anders zo terechte, bezwaren tegen een exacte reconstructie. Welke harde uitgangspunten mogen daarvoor dan gelden?

- De Markt is door ons eigen gemeentebestuur aangewezen als archeologisch monument, dat in beginsel bewaard moet blijven;
- De historische herinnering aan een vroegere waterput is al in 1979 erkend, maar, helaas, weinig adequaat uitgevoerd;
- Er is een waarheidsgetrouwe reconstructie van een waterput uit de vijftiende eeuw mogelijk, omdat plaats en schaal, bijna alle maten en bouwmaterialen van eertijds exact bekend zijn;
- De waterput had vroeger ook een uitstraling als prestige-object, een overweging die altijd, maar zeker nu, het gemeentebestuur en Bosschenaren moet aanspreken. Tal van steden in het buitenland koesteren zo'n middelpuntig historisch object;
- Er is intussen een 'verbeterde', historisch en archeologisch verantwoorde reconstructie denkbaar. Ze kan met weinig middelen precies en fraai worden uitgevoerd.

Je kunt je voorstellen, dat de 'eerste' waterput met zijn zeshoekig puthuis uit de eerste helft van de 15e eeuw eerst op maquette wordt uitgevoerd. In de 17e eeuw is deze put afgebroken en op zijn fundament is er een pomp gebouwd, die later weer is vernieuwd. Uiteraard brengt het gemeentebestuur ook allerlei hedendaagse praktische argumenten in kaart: vervuiling, bestendig-



Gedeelte schilderij van Jan Roelofs van Diepenbeeck van het Schermerse oproer in 1579. We kijken richting Leuvensepoort. Op de Markt de schandpaal en de waterput. Voorts wordt er gevuerd vanuit een wachthuis (?). (Origineel en foto: Noordbrabants Museum)

heid tegen vandalisme, gebruik als markt. Het kan niet anders of dan komen vanzelf de bestrating en andere elementen aan bod: natuurstenen keien (opnieuw Amsterdam, kijk in Lier, wandel in Brugge, reis naar Gent of Amersfoort en zie wat voor fraaie reconstructies daar allemaal beproefd zijn). Wie een oprechte discussie wenst, moet tevoren de uitgangspunten aangeven. Een gemeenteraad beslist uiteraard – je mag niet anders verwachten – op grond van argumenten en niet op vluchtige invallen van een voorbijgaande mode, de waan van de dag of de grillen van persoonlijke voorkeuren wie ze ook te berde mogen brengen.